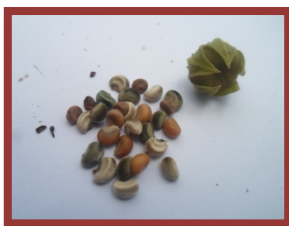

รายงานศึกษาชนิดพันธุ์ไม้ เรื่อง“โลดทะนง”

แผนงานพื้นฐานด้านการจัดการน้ำและสร้างการเติบโต บนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับ
สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ผลผลิตพื้นที่ป่าไม่ได้รับการบริหารจัดการ กิจกรรมหลักส่งเสริม
และพัฒนาการป่าไม้ กิจกรรมพัฒนานวนศาสตร์ชุมชน
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ (เพิ่มเติม)

โดยศูนย์ศึกษาและพัฒนานวนศาสตร์ชุมชนที่ ๑๖ ฝ่ายพัฒนานวนศาสตร์ชุมชน
ส่วนจัดการป่าชุมชน สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๙ สาขาปราจีนบุรี กรมป่าไม้
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คำนำ

ตามแผนปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายเงิน แผนงานพื้นฐานด้านการจัดการน้ำและสร้างการเติบโต บนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ผลผลิตพื้นที่ป่าไม้ได้รับการบริหารจัดการกิจกรรมหลักส่งเสริมและพัฒนาการป่าไม้ กิจกรรมพัฒนานวนศาสตร์ชุมชนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐(เพิ่มเติม)ในพื้นที่รับผิดชอบศูนย์ศึกษาและพัฒนา นวนศาสตร์ชุมชนที่ ๑๖ ได้ดำเนินการคัดเลือกศึกษาชนิดพันธุ์ไม้ เรื่อง “โลดทะนง”ซึ่งเป็นไม้ที่พบได้ทั่วไปตามป่าเต็งรัง,ป่าเบญจพรรณและป่าดิบแล้ง โลดทะนงมีคุณค่าทางด้านสมุนไพร มีความโดดเด่นในการถอนพิษที่ได้ผลชัดเจน มีสรรพคุณถอนพิษตกค้างในร่างกาย,แก้หืด,แก้วัณโรค,เป็นยาระบาย เป็นต้น

ศูนย์ศึกษาและพัฒนา นวนศาสตร์ชุมชนที่๑๖ จึงมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของต้น “โลดทะนง” เพื่อประโยชน์ทางด้านสมุนไพร และเผยแพร่ให้แก่ผู้ที่สนใจในการศึกษาต่อไป ทั้งเป็นการอนุรักษ์พันธุ์ไม้ชนิดนี้ ที่ชุมชนในท้องถิ่นนำมาใช้ ไม่ให้สูญพันธุ์ต่อไป

ทั้งนี้ทางศูนย์ศึกษาและพัฒนา นวนศาสตร์ชุมชนที่ ๑๖ ขอกราบขอบพระคุณ คุณลุงบุตดี อรรณจปราษฎ์ชาวบ้านจากป่าชุมชนบ้านพร้าว และนายประยูร สำราญดี ปราษฎ์ชาวบ้านจากป่าชุมชนบ้านใหม่ไทยพัฒนาที่ให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการศึกษา ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านพร้าวและบ้านใหม่ไทยพัฒนา จังหวัดสระแก้ว และผู้ที่เกี่ยวข้องในการศึกษามา ณ โอกาสนี้

คณะผู้จัดทำ

โดยศูนย์ศึกษาและพัฒนา นวนศาสตร์ชุมชนที่ ๑๖

ฝ่ายพัฒนานวนศาสตร์ชุมชน ส่วนจัดการป่าชุมชน

สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๙ สาขาปราจีนบุรี

สารบัญ

เนื้อเรื่อง	หน้า
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	๑-๓
การขยายพันธุ์	๓-๕
ลักษณะการกระจายพันธุ์	๖
แหล่งผลิตกล้า	๖
การคัดเลือกเตรียมพื้นที่ปลูก	๖
วิธีการปลูก	๓-๘
การเจริญเติบโตและการบำรุงรักษา	๘
โรคแมลงและการป้องกันกำจัด	๙
การคัดเลือกและวิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิต	๙-๑๐
ประโยชน์ของโอดทะนงแดง	๑๑
ข้อมูลการศึกษาวิธีการใช้ประโยชน์ของโรงพยาบาลอภัยภูเบศร	๑๑-๑๒
การนำไปใช้ประโยชน์และสรรพคุณส่วนต่างๆ	๑๓
วิธีการใช้	๑๔
เล่าเรื่องโอดทะนงแดงจาก “ป่าชุมชนบ้านพร้าว”	๑๕
เล่าเรื่องโอดทะนงแดงจาก “ป่าชุมชนบ้านใหม่ไทยพัฒนา”	๑๖
ค่าใช้จ่ายจากการปลูก	๑๓/
รายได้และราคาการจัดจำหน่าย	๑๓/
สรุป	๑๘
ข้อเสนอแนะ	๑๘
เอกสารอ้างอิง	

เอกสารอ้างอิง

เต็ม สมิตินันท์. ๒๕๔๔. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย. ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้. สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้

อภัยภูเบศรสาร. ปีที่ ๑๒. ฉบับที่ ๑๓๙. ประจำเดือนมกราคม ๒๕๕๘

WWW.google.com

โสดทะนง

ชื่อวงศ์

EUPHORBIACEAE

ชื่อวิทยาศาสตร์

Trigonostemonreidioides(Kurz) Craib

ชื่ออื่นๆ

ทะนง รักทะนง (นครราชสีมา), นางแซง (อุบลราชธานี), โสดทะนงแดง(บุรีรัมย์), คูเปี้ย คูเตี้ย(เพชรบุรี) ทะนงแดง(ประจวบคีรีขันธ์), ข้าวเย็นเนิน หัวยาเข้าเนินเย็น(ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์) หนาดคำ(ภาคเหนือ)

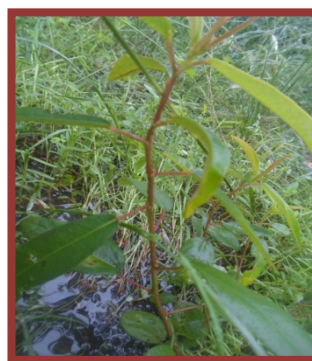
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลักษณะของต้นโสดทะนงจัดว่าเป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก มีความสูงได้ถึง ๑ เมตรมีรากสะสมอาหาร ผิวสีแดงอมม่วง เนื้อสีขาว ส่วนลำต้นมีขนาดเล็ก ขึ้นเป็นกอโดยทุกส่วนของต้นจะมีขนขึ้นลำต้นจะมีขนสั้นนุ่มขึ้นหนาแน่น สามารถพบได้ตามป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ และป่าดิบแล้ง

ลักษณะของลำต้นโสดทะนงจำแนกแบ่งออกเป็น ๓ ชนิด ตามลักษณะของดอกที่พบในการศึกษาครั้งนี้ตามชนิดของดอก คือ ดอกสีขาว ดอกสีชมพู ดอกสีม่วงเข้มหรือเกือบดำลักษณะลำต้นของโสดทะนงก็จะแตกต่างกันออกไป

ลำต้นของดอกสีขาว

ลำต้นของดอกสีชมพู

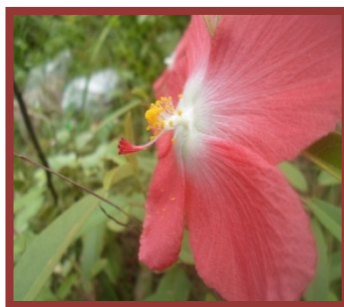
ลำต้นของดอกสีม่วงเข้มหรือเกือบดำ

หมายเหตุ ในการศึกษาโสดทะนงครั้งนี้ศึกษา ชนิดดอกม่วงเข้มหรือเกือบดำที่พบในป่าชุมชนบ้านใหม่ไทยพัฒนา หมู่ที่ ๖ ตำบลหนองตะเคียนบอน อำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้วและชนิดดอกสีขาวพบเป็นส่วนน้อยในพื้นที่ทำการศึกษา

ใบ โลดทะนงใบเป็นใบเดี่ยวออกเรียงสลับกัน มีขนนุ่มขึ้นหนาแน่นบนผิวใบทั้งสองด้าน ลักษณะใบเป็นรูปขอบขนาน หรือเป็นรูปขอบขนานแกมรูปใบหอก มีความกว้างประมาณ ๒- ๔ เซนติเมตร และยาวประมาณ ๖-๑๐ เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบมน มีต่อมเล็ก ๆ อยู่ ๒ ต่อม ส่วนขอบใบเรียบ สามารถเห็นเส้นใบย่อยได้ชัดเจน และมีก้านใบยาวประมาณ ๑-๑.๕ เซนติเมตร

ดอก โลดทะนงออกดอกเป็นช่อแบบกระจาย ดอกสีขาว สีชมพู และสีม่วงเข้มหรือเกือบดำโดยช่อดอกจะออกบริเวณซอกใบและบริเวณกิ่งก้านมีความยาวประมาณ ๗-๑๐ เซนติเมตร ดอกเป็นแบบแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน โดยจะมีดอกตัวผู้จำนวนมากว่าอยู่ที่บริเวณโคนของช่อ มีลักษณะตุ่มกลม และดอกตัวผู้จะมีกลีบเลี้ยงอยู่ ๕ กลีบ ก้านดอกมีขน มีกลีบดอก ๕ กลีบและไม่มีขน มีเกสรตัวผู้จำนวน ๖ ก้าน ก้านเกสรจะเชื่อมติดกันเป็นแท่งเดียว ส่วนดอกตัวเมียจะมีลักษณะตุ่มเป็นรูปไข่ มีกลีบเลี้ยง ๕ กลีบ และมีขนที่ฐานดอกล้อมรอบฐานของรังไข่มีรังไข่อยู่เหนือวงกลีบกลีบดอกเป็นสีขาว โดยสามารถออกดอกได้ตลอดทั้งปี

ผล โลดทะนงลักษณะของผลค่อนข้างกลมผลแห้งแตก ได้มีขนสั้นนุ่มปกคลุมผลอยู่หนาแน่น ผลแบ่งออกเป็น ๓ พู เห็น ได้ชัดเจน มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑๒ มิลลิเมตร มีก้านผล สีแดงยาวประมาณ ๓-๕ เซนติเมตร ภายในผลมีเมล็ดลักษณะ ค่อนข้างกลมหรือเป็นรูปไข่แกมรูปสามเหลี่ยมสีเหลือง ยาว ประมาณ ๕-๖ เซนติเมตร ผิวเรียบ

การขยายพันธุ์

จากการศึกษาได้ทำการทดลองการขยายพันธุ์โอดทะนง ๒ วิธี คือ

๑. การเพาะเมล็ด
๒. การปักชำเหง้า

๑. การเพาะเมล็ด

- การคัดเลือกเมล็ดไม่สับหรือฝ่อเป็นเมล็ดที่แก่จัด จะทำให้เปอร์เซ็นต์การงอกสูง

-จัดเตรียมแปลงเพาะหรือกระบะเพาะและจัดเตรียมวัสดุเพาะอาจเป็นทราย,ดิน,ขุยมะพร้าว,ขี้เถ้าแกลบ,หรือเป็นดินผสมตามสูตรต่างๆที่เหมาะสมหรือวัสดุในท้องถิ่นที่หาได้

-นำดินหรือวัสดุเพาะ ตากแดดฆ่าเชื้อโรค แล้วนำวัสดุเพาะใส่แปลงเพาะประมาณ ๒/๓ ส่วนของแปลงเพาะ

-นำเมล็ดที่เตรียมไว้ โรยไปให้ทั่วแปลงเพาะโดยไม่ให้เมล็ดซ้อนทับกัน

-นำทราย หรือวัสดุเพาะกลบบนเมล็ดไม่หนาเกินไป

-รดน้ำเช้า-เย็น ถ้าความชื้นมากให้รดน้ำวันละครึ่ง หรือให้เหมาะสมกับสภาพอากาศสังเกตดูจากวัสดุเพาะเป็นหลัก

-เมื่อครบ ๗-๑๐ วัน เมล็ดเริ่มงอกแตกใบแรก

-เมื่อต้นกล้าแตกใบเลี้ยง ย้ายลงถุงเพาะชำรดน้ำเช้า-เย็น

๒.การปักชำเหง้า

-เตรียมถุงชำโดยผสมดิน กับวัสดุเพาะชำประกอบด้วย ดินผสม แกลบดิบ หรือขี้เถ้าแกลบ อัตราส่วน๒/๑ หรือดินผสมอย่างอื่นที่เหมาะสม และหาได้ในท้องถิ่นกรอกถุงเพาะชำขนาด ๒x๖ หรือใหญ่กว่าตามความเหมาะสมของเหง้าวางเรียงเป็นแถวเพื่อสะดวกในการดูแลรักษา

-ตัดแต่งส่วนโคนเหง้า และตัดส่วนปลายออกให้มี
ความยาว จากส่วนโคนถึงส่วนปลายประมาณ ๑๕-๒๐
เซนติเมตร

-ปักชำเหง้าลงถุงชำ โดยส่วนที่เป็นเหง้าชำลึกลง
ในถุงชำประมาณ ๑/๓ ของถุงชำ

-กางตาข่ายพรางแสงป้องกันลมพัดสากอากาศ หรือแสงแดดร้อนจัดจนเกินไปหากเพาะชำในจำนวน
ที่น้อยอาจวางใต้โคนต้นไม้หรือที่บังแสงรำไรอื่นๆก็ได้

-รดน้ำเช้า-เย็น

-ประมาณ ๑๕-๒๐ วันแตกรากและยอดอ่อน

ลักษณะการกระจายพันธุ์

โดยธรรมชาติโลดทะนงจะงอกตามพื้นดิน บริเวณที่มีต้นแม่พันธุ์ในฤดูฝน พอถึงฤดูแล้งต้นมักตายแล้วเกิดใหม่ เมื่อเข้าสู่ฤดูฝนอีกจะแตกลำต้นใหม่ตรงบริเวณโคนต้นเดิม พบทั่วไปตามป่าเบญจพรรณแล้ง

แหล่งผลิตกล้า

จากการศึกษาชนิดพันธุ์ไม้ พบโลดทะนงอยู่สามชนิด คือชนิดดอกชมพูพบในพื้นที่ทำการศึกษাপ่าชุมชนบ้านพร้าวชนิดดอกสีม่วงเข้มหรือเกือบดำพบจำนวนมากและชนิดดอกสีขาวพบจำนวนน้อยมากในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านใหม่ไทยพัฒนาผู้ที่สนใจสามารถหาได้จากธรรมชาติและศึกษาตัวยาสมุนไพรได้ตามป่าทั่วไปหรือตามแหล่งผลิตกล้าสมุนไพรจำหน่าย

การคัดเลือกเตรียมพื้นที่และการปลูก

การคัดเลือกพื้นที่ปลูกโลดทะนง เป็นพืชที่พบตามป่าเบญจพรรณ, ป่าเต็งรังและตามสภาพป่าเสื่อมโทรม ทนต่อสภาพแห้งแล้ง เป็นพืชที่มีรากสะสมอาหาร ใช้ส่วนของรากในการใช้ประโยชน์ เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ทั่วไป และเหมาะกับการปลูกในพื้นที่สวนสมุนไพรแปลงวนเกษตร ใครที่นิยมปลูกพันธุ์ไม้สมุนไพรก็ไม่ควรพลาด ที่จะลองหาโลดทะนงมาทดลองปลูกเพื่อศึกษาประโยชน์ ไว้ใช้ในชีวิตรประจำวัน ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช และสามารถพัฒนาเป็นการปลูกในรูปแบบเชิงพานิช เพื่อใช้ในกลุ่มพืชสมุนไพรพื้นบ้านทางเลือก จึงควรคำนึงถึงการคัดเลือกพื้นที่ตอบสนองกับวัตถุประสงค์ต่อไป

วิธีการปลูก

๑. ปักหลักหมายแนวปลูก

๒. ขุดหลุมปลูก กว้าง x ลึก ประมาณ ๓๐ x ๓๐ เซนติเมตร หรือตามความเหมาะสมของขนาดต้นพันธุ์

๓. ใช้วัสดุรองเช่นเศษฟาง, หญ้าแห้ง, แกลบดิบ, ผลมคลูกเคี้ยวปวยคอก หรือปุ๋ยหมักรองพื้นก้นหลุม

๔. ฉีกถุงเพาะชำต้นกล้าออก วางต้นกล้าลงหลุม

๕. กลับด้วยวัสดุดินผสมที่เตรียมไว้ และกดดินรอบโคนต้น

๕. รดน้ำเช้า-เย็น

การเจริญเติบโตและการบำรุงรักษา

โหนดหนึ่งเป็นพืชที่พบตามป่าเบญจพรรณ หรือป่าเต็งรัง หรือป่าเสื่อมโทรมทั่วไป ทนต่อสภาพอากาศที่แห้งแล้ง เมล็ดเจริญงอกงามในฤดูฝนพอถึงฤดูแล้งต้นมักตาย แต่จะเหลือเหง้าไว้ใต้ดิน แล้วแตกต้นใหม่บริเวณที่เดิมเมื่อเข้าสู่ฤดูฝน และอยู่ในพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขังจะสามารถเจริญเติบโตได้ดี ทนต่อสภาพอากาศได้ทุกสภาพ รวมถึงทั้งสภาพแห้งแล้งมีรากสะสมอาหารพองโต รากจะมีขนาดใหญ่ หรือขนาดเล็กขึ้นอยู่กับอายุของลำต้นและขนาดทรงพุ่ม

การบำรุงรักษานั้น หากนำมาปลูกเป็นแปลงพืชสมุนไพร หรืออาจพัฒนามาเป็นในรูปแบบเชิงพานิช ก็สมควรมีการบำรุงรักษาโดยมีการรดน้ำ เช้า-เย็น สำหรับต้นกล้าที่นำมาปลูกใหม่ในระยะแรก จนกว่าต้นกล้าจะแข็งแรงการใส่ปุ๋ย อาจเป็นปุ๋ยเคมี, ปุ๋ยหมัก, หรือปุ๋ยคอกก็ได้เพื่อเป็นการบำรุงเติมธาตุอาหารในดิน ให้ไล้ดทะเบียนงแตงนั้นสามารถเจริญเติบโตพอที่จะปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมพื้นที่ปลูกในระยะแรกๆ

โรคแมลงและการป้องกันกำจัด

จากการศึกษาชนิดพันธุ์ไม้ไล้ดทะเบียนงไม่พบโรคและแมลงรบกวน

การคัดเลือกและวิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิต

จากการศึกษาการ เก็บเกี่ยวผลผลิตควรคำนึงถึงการนำไปใช้ประโยชน์ ควรเลือกมีขนาดเหมาะสม กับการนำไปใช้ประโยชน์ขนาดต้นและทรงพุ่มใหญ่ จะมีรากสะสมอาหารมาก ขนาดต้นและทรงพุ่มเล็ก ก็จะมีรากสะสมอาหารน้อย ตามขนาดอายุที่เหมาะสมการเก็บผลผลิตไปใช้ประโยชน์เลือกต้นที่มีอายุ ๒-๓ ปีขึ้นไป เพราะจะมีรากสะสมอาหารที่เหมาะสมกับการนำไปใช้แต่ละครั้ง หากเหลือก็สามารถใช้ครั้งต่อไปได้

วิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิต

-ใช้เสียมหรือจอบขุด ห่างจากโคนต้นให้รอบ

-ขุดให้ลึกลงไปให้เท่าความยาวของราก ที่ยัง
ลึกลงในดิน

-ใช้เลื่อยหรือมีด แซะดินที่อยู่รอบรากออก

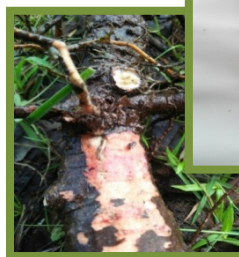
-นำรากขึ้นมาตัดแต่ง และตัดส่วนโคน
ลำต้นออก

-ล้างทำความสะอาด ด้วยน้ำเปล่า

-นำไปใช้ประโยชน์

ประโยชน์ของโลดทะนง

จากการศึกษาโลดทะนงแดง พบว่าได้นำมาใช้ประโยชน์ด้านยาสมุนไพรอย่างแพร่หลายในกลุ่มหมอยาสมุนไพรพื้นบ้าน และวงการแพทย์ทางเลือกโดยส่วนที่นำมาปรุงเป็นยารักษา คือส่วนรากส่วนรองลงมาคือส่วนเหง้า

จากคำบอกเล่าในแวดวงของหมอยาพื้นบ้าน ที่เชี่ยวชาญด้านการรักษาพิษงูหรือสัตว์มีพิษกัดต่อย ต้องรู้จักประโยชน์และการใช้ประโยชน์ของสมุนไพรโลดทะนง เพราะมีความโดดเด่นในการถอนพิษงูได้ดีมาก บางรายมีพิษตกค้างสะสมในร่างกายเป็นเวลานานหลายปีแต่พอได้ทำการรักษา จากหมอยาสมุนไพรพื้นบ้านที่เชี่ยวชาญ โดยการใช้โลดทะนงแดงถอนพิษอาการที่เกิดจากพิษนั้นก็หายลุกล่งด้วยดี จนทำให้ร่างกายปกติ

ข้อมูลการศึกษาวิธีใช้ประโยชน์ด้านสมุนไพร ของโรงพยาบาลอภัยภูเบศร

โลดทะนงแดงสมุนไพรแก้พิษงู

จากสถิติของกระทรวงสาธารณสุขพบว่า ประเทศไทยมีผู้ป่วยถูกงูกัดประมาณ ๓,๐๐๐ รายต่อปี ซึ่งในประเทศไทยก็พบงูพิษหลากหลายชนิดโดยจะแบ่งเป็นหลักๆตามระบบที่ถูกพิษได้แก่พิษต่อระบบประสาท (neurotoxin) เช่นงูเห่างูจงอางพิษต่อระบบเลือด (hematotoxin) เช่นงูกะปะงูเหี้ยวหางไหม้งูแมวเซาพิษต่อก้ามเนื้อ (myotoxin) เช่นงูทะเลพิษอ่อนสำหรับการดูแลผู้ป่วยที่ถูกงูพิษกัดขั้นแรก คือการยืนยันว่าถูกงูพิษกัดไม่ว่าจะเป็นการรู้จักชนิดของงูหรือการนำงูพิษมาด้วยหรือการดูรอยเขียว ดูอาการและอาการแสดงจำเพาะของการถูกงูพิษกัดการ ทำserodiagnosisจากตัวอย่างเลือด แต่อย่างไรก็ตามงูพิษจะไม่ปล่อยพิษทุกครั้งหลังฉกกัด เพราะพิษของงูมีไว้ล่าเหยื่อหาอาหาร การปฐมพยาบาลควรให้ผู้ป่วยมีการเคลื่อนไหวน้อยที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ถูกกัดล้างแผลให้สะอาด นำผู้ป่วยไปโรงพยาบาลด้วยหากทำได้แต่ในกรณีที่ถูกงูหนีไปแล้วก็ไม่จำเป็นต้องไล่ตามเนื่องจากแพทย์สามารถวินิจฉัยได้ ห้ามดูพิษงูด้วยปากหรือกรีดแผล ในระบบการแพทย์ของโรงพยาบาลทั่วไปถ้าคนไข้ถูกงูพิษกัด แพทย์จะยังไม่ฉีดยาให้ ต้องรอดูอาการจนกว่าจะมีอาการทางระบบต่างๆก่อน เช่นถ้าถูกงูที่มีพิษต่อระบบประสาทกัดคนไข้จะมีอาการหนังตาตกแขนขาอ่อนแรงหายใจลำบาก พูดไม่ชัดหาก เป็นเช่นนี้จึงจะได้รับการฉีดยา เพราะเนื่องจากงูพิษอาจทำให้เกิดอาการแพ้ได้ นอกจากนี้งูพิษผลิตได้ยากมีราคาแพง เก็บได้ไม่นาน เพราะฉะนั้นต้องมีข้อบ่งชี้ที่ชัดเจนก่อนใช้ยาแต่ในทางปฏิบัติแล้วไม่มีใครอยากรอให้เกิดอาการก่อนแน่นอน ด้วยเหตุนี้จึงอยากให้ท่านผู้อ่านรู้จักสมุนไพรสำหรับรักษาพิษงู สามารถใช้รักษาได้โดยไม่ต้องรอให้เกิดอาการก่อนสำหรับสมุนไพรรักษาพิษงูที่ได้ถูกรายงานไว้มีถึง ๔๐ ชนิดหนึ่งในนั้นคือโลดทะนงแดง *Trigonostemon reidioides* (Kurz) Craib หมอยาพื้นบ้านได้มีการใช้มาอย่างยาวนานเป็นตำรับแก้พิษสัตว์กัดต่อย และพิษจากงูโดยเฉพาะงูพิษที่ทำ

ให้เกิดพิษต่อระบบประสาท โลดทะนงแดงและโลดทะนงขาว เป็นพืชในวงศ์ **Euphorbiaceae** ความแตกต่างระหว่างต้นไม้อทั้งสองชนิดนี้ คือสีของเปลือกหุ้มรากถ้าเป็นสีดำเรียกว่าโลดทะนงขาว และถ้าเป็นสีแดงเรียกว่าโลดทะนงแดง เป็นไม้ที่เจริญงอกงามในฤดูฝนถึงฤดูแล้งต้นมักตายแล้วเกิดหน่อใหม่เมื่อเข้าสู่ฤดูฝน แต่เราจะเห็นการใช้โลดทะนงแดงมากกว่าเพราะว่าโลดทะนงขาว เป็นไม้หายาก ตำรับโลดทะนงแดง รักษาพิษงูที่มีการเผยแพร่จากโรงพยาบาลพนมดงรักเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา จ.สุรินทร์ เป็นตำรับที่มีการใช้จริงในโรงพยาบาล โดยใช้หลักการรักษาแบบผสมผสานจะมีหมอลือยะ สายกระสุน หมอพื้นบ้านร่วมรักษาคอนไซท์ถูกกัด กับทีมแพทย์ในโรงพยาบาลซึ่งใช้สมุนไพร ๓ ชนิดคือรากต้นโลดทะนงแดงหมาก และมะนาวโดยได้ทำการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบพบว่าผู้ป่วย ๑๑ ราย เป็นงูที่มีพิษต่อระบบประสาทกัด ๙ ราย และเป็นงูที่มีพิษต่อระบบเลือด ๑ ราย และสรุปไม่ได้ ๑ ราย ซึ่งผู้ป่วยทั้งหมดมีระดับความรุนแรงของอาการน้อย ใช้รากของต้นโลดทะนงแดง และผลหมากนำมาผสมกับดินลัมมีดบีบน้ำมะนาวใส่เป็นตัวผสมยาทั้งสองเข้าด้วยกันนำมาพอกบริเวณแผลที่ถูกงูกัด และผสมกับน้ำสะอาดประมาณครึ่งแก้ว ให้ผู้ป่วยดื่มเพื่อขับพิษงูจากภายในร่างกาย หลังจากผู้ป่วยดื่มยาสมุนไพรไประยะหนึ่งจะมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน บางรายมีอาการถ่ายเหลว ซึ่งเป็นผลจากยาสมุนไพรผลการรักษาผู้ป่วยส่วนใหญ่ ๘ ราย นอนรักษาตัวในโรงพยาบาลเพียงวันเดียวผู้ป่วย ๕ ราย เกิดอาการอาเจียนหลังจากกินยาสมุนไพร และหยุดภายใน ๑ - ๓ ชั่วโมง กลุ่มที่อาเจียนนอนโรงพยาบาลเฉลี่ย ๒.๔ วัน กลุ่มที่ไม่อาเจียนนอนโรงพยาบาลเฉลี่ยเพียง ๑ วัน ผู้ป่วยที่เกิดพิษต่อระบบประสาทอาเจียนโดยนาน ๑๘๐ นาทีและเกิดพิษต่อระบบเลือดอาเจียนเฉลี่ยนาน ๒๑.๕ นาที

นอกจากนี้ยังมีการวิจัยต่อยอดไปอีก เกี่ยวกับผลการรักษาคอนไซท์ที่ถูกงูกัดตามแนวเทือกเขาพนมดงรัก (นครราชสีมา,บุรีรัมย์,ศรีสะเกษ,สุรินทร์ และอุบลราชธานี) พบว่าการใช้สมุนไพรรักษามีอัตราการหายอยู่ที่ ๙๓ % อัตราการส่งต่ออยู่ที่ ๓% แต่ถ้าเป็นคนไข้ที่ไม่ได้รับสมุนไพร ใช้แต่เซรุ่มและยาอัตราการหายอยู่ที่ ๘๓% อัตราการส่งต่ออยู่ที่ ๑๑% งานวิจัยนี้เป็นงานที่ยืนยัน ว่าสมุนไพรตำรับนี้มีประโยชน์ และสามารถรักษาพิษงูได้อย่างมีประสิทธิภาพจากทั้งหมดที่เล่ามาคงสรุปได้ ว่ารากโลดทะนงแดงเป็นสมุนไพรพื้นบ้านที่มีประสิทธิภาพในการรักษาพิษงูได้ดี

การนำไปใช้ประโยชน์และสรรพคุณส่วนต่างๆ

สรรพคุณส่วนเหง้า

-เหง้า ฝนทาแก้สิวแก้สิวฝ้า และฟกช้ำเคล็ดบวม

สรรพคุณส่วนรากตามตำรายาพื้นบ้าน

-ตำรายาพื้นบ้าน ใช้รากเข้ายากับน้ำมะนาว ฝนกับน้ำตีมแก้ผดผื่นแดง พิษแมงมุมทำให้อาเจียนถอนพิษเบื่อเมา รากผสมกับพญาไฟ และปลาไหลเผือก ฝนน้ำตีมถอนเมาเหล้า

-ตำรายาพื้นบ้านหมอยาสมุนไพร ที่มีความนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย และได้ผลใช้รากผสมกับเมล็ดหมาก ฝนน้ำกินและผสมกับน้ำมะนาว ทาแผลแก้พิษงู ชนิดที่ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท ซึ่งควรมีการวิจัยเพิ่มเติม

-ต้มน้ำดื่ม หรือฝนกับน้ำกินทำให้อาเจียนอย่างหนัก ใช้ถอนพิษคนกินยาเบื่อเมา

-ฝนกับน้ำกินช่วยให้เลิกติ่มเหล้า

สรรพคุณส่วนรากตามตำรายาไทย

-รากมีรสร้อน ฝนน้ำกินทำให้อาเจียน เพื่อกถอนพิษยาเบื่อเมาพิษเห็ด และหอยแก้พิษงูแก้เสมหะเป็นพิษ(เสมหะหรืออุจจาระเป็นมูกเลือด)แก้หืด แก้วณโรค เป็นยาระบาย ฝนเกลือฉี่ หรือคูดหนองถ้าฝีแตก แก้ฟกช้ำ เคล็ดบวม แก้ปวดฝี คุมกำเนิด ต้มดื่ม แก้วณโรค ฝนกับน้ำมะนาว หรือสุรา รับประทานแก้พิษงู ฝนทาแก้ฟกช้ำ เคล็ดขัดยอก

วิธีการใช้โสดทะนง

ยาพื้นบ้านใช้ ราก ผสมกับเมล็ดหมาก ฝนน้ำกิน และผสมกับน้ำมะนาว ทาแผลแก้พิษ
งูชนิดที่ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท ซึ่งควรมีการวิจัยเพิ่มเติม และต้มน้ำดื่ม หรือฝนรับประทาน ทำ
ให้อาเจียนอย่างหนักใช้ถอนพิษคนกินยาเบื่อยาเมา หรือฝนน้ำกินช่วยให้เลิกดื่มสุรา

ตำรายาไทยใช้ ราก มีรสร้อนฝนน้ำกินทำให้อาเจียนเพื่อถอนพิษคนกินยาเบื่อ เม้าพิษ
เห็ดและหอย แก้พิษงูแก้เสมหะเป็นพิษ (เสมหะหรืออุจจาระเป็นมูกเลือด) แก้หืด แก้วัณโรค เป็นยา
ระบาย ฝนเกลือฝู หรือดูดหนองถ้าฝีแตก แก้ฟกช้ำ เคล็ดบวม แก้ปวดฝี คุมกำเนิด ต้มดื่ม แก้วัณ
โรค ฝนกับน้ำมะนาวหรือสุรา รับประทานแก้พิษงู ฝนทาแก้ฟกช้ำ เคล็ดขัดยอก

สาธิตการใช้ไลดทะนงแก้พิษงูและถอนพิษยาเบื่อเมาพิษเห็ด

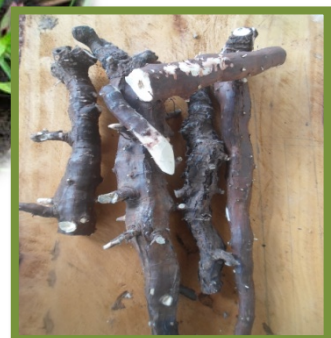
เล่าเรื่องโลดทะนงแดงจาก “ป่าชุมชนบ้านพร้าวน”

ลุงบุตดี อรัญนาจปราชญ์ชาวบ้านจากป่าชุมชนบ้านพร้าวน จังหวัดสระแก้ว ท่านได้เล่าว่าได้มีประสบการณ์โดยตรงจากการนำรากของโลดทะนงแดงสามารถใช้ถอนพิษงู แก้กุดฝิ่น แก้ก้น แก่แพ้ยางต่างๆ แก่สำแดง แก่ถอนเมาเหล้า ถอนพิษ ไข้มาลาเรีย วิธีการนำไปใช้เป็นยารับประทาน โดยนำรากโลดทะนงแดงมาล้างให้สะอาด เตรียมนํ้าชาวจ้าว ผนจนได้ปริมาณที่ต้องการ นำไปรับประทานได้ตามอาการของไข้ (ควรใช้ผ้ากรองก่อนรับประทาน) โลดทะนงที่ใช้ประโยชน์ของปราชญ์หรือหมอชาวมุสลิมในท้องที่ตำบลวัฒนานคร อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ที่พบและนำมาใช้คือชนิดดอกสีชมพู จากการสอบถามผู้รู้เชี่ยวชาญ หรือทางการแพทย์ชนิดสีชมพู ไม่ค่อยพบและนิยมนำมาใช้ประโยชน์มากนัก เพราะฤทธิ์ทางยาจะน้อยกว่าชนิดดอกสีม่วงเข้มหรือเกือบดำและดอกขาว

เล่าเรื่องโลดทะนงแดงจาก “ป่าชุมชนบ้านใหม่ไทยพัฒนา”

นายประยูรสำราญดี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านใหม่ไทยพัฒนาและปราชญ์ชาวบ้านใหม่ไทยพัฒนา ท่านได้บอกไว้ว่า การใช้ยาสมุนไพรของคนอีสานนั้นท่านจะรวบรวมต้นไม้ที่มีสรรพคุณทางยาตามส่วนต่างๆของสมุนไพร เหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นส่วนของ ลำต้น,แก่น ,เปลือก,ราก,เหง้าหัว,ใบ,ผล,ดอก และ เมล็ด มาล้างทำความสะอาดตากให้แห้ง จากนั้นก็จะห่อด้วยผ้าขาว ในห่อนั้นก็จะมีหินสำหรับฝนยาด้วยหนึ่งอัน แล้วท่านก็จะเก็บไว้บนหิ้งพระหรือที่สูงให้พ้นมือเด็ก เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินเช่นงูกัด,แมงป่องตะขาบหรือสัตว์มีพิษกัด หรือปวดท้องกะทันหัน ก็หยิบสมุนไพรในห่อมาใช้ได้ทันที สำหรับโลดทะนงนั้น ส่วนที่ใช้เป็นยาคือรากหรือหัวที่อยู่ใต้ดิน ฝนกับน้ำกินแก้พิษงู,ตะขาบ,แมงป่องแมงมุม,ต้มกินแก้ยาเบื่อเมา,เมาเห็ด,เมาหอย,แก้วัณโรค,หอบหืด,แก้ผดผื่นแดง เป็นภูมิปัญญาที่ใช้สืบทอดกันมาส่วนของโลดทะนงที่พบในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านใหม่ไทยพัฒนา ตำบลหนองตะเคียนบอน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว พบทั่วไปในพื้นที่เป็นชนิดสีม่วงเข้มหรือเกือบดำ ซึ่งเป็นชนิดที่พบมากในกลุ่มหมอยาสมุนไพรที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย และเป็นชนิดที่พบใช้ในกลุ่มวงการแพทย์และชนิดสีขาวพบจำนวนน้อย

ค่าใช้จ่ายจากการปลูก

จากการศึกษาชนิดพันธุ์ไม้ไลคเทซง ยังไม่พบการปลูกเชิงพาณิชย์ พบจากการการใช้ประโยชน์สมุนไพร ที่พบนำมาจากแหล่งธรรมชาติ จากการการใช้ประโยชน์ในกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน และทางการแพทย์ ยังไม่แพร่หลาย และเป็นที่รู้จักคนทั่วไป จึงไม่สามารถประเมินค่าใช้จ่ายในทางเศรษฐกิจได้

รายได้และราคาการจัดจำหน่าย

ราคาจำหน่ายทั่วไปในท้องตลาด ร้านค้าสมุนไพรแผนโบราณ และร้านจำหน่ายพันธุ์พืชสมุนไพร

ขนาดถุงชำ ๒x๖"

ราคา ๓๕ บาท

สมุนไพรแห้ง ๑ กิโลกรัม

ราคา ๒๕๐ บาท

สมุนไพรสด ๑ กิโลกรัม

ราคา ๑๐๐๐ บาท

สรุป

โลดทะนง มีชื่ออื่นๆ เรียกชื่อต่างกันในแต่ละภูมิภาคของประเทศ จัดเป็นไม้พุ่มขนาดเล็กมีความสูงได้ถึงเมตร ใบเป็นใบเลี้ยงเดี่ยว ดอกออกเป็นช่อ จำแนกออกเป็นสามชนิดดอกสีขาว ดอกสีชมพู ดอกสีม่วงเข้มหรือเกือบดำ จากการศึกษาชนิดพันธุ์ไม้ครั้งนี้ พบดอกสีชมพู ในท้องที่ป่าชุมชนบ้านพร้าว และชนิดดอกสีม่วงเข้มหรือเกือบดำพบมาก และดอกสีขาวพบจำนวนน้อย ในท้องที่ป่าชุมชนบ้านใหม่ไทยพัฒนา จังหวัดสระแก้ว สามารถออกดอกได้ทั้งปี ผลค่อนข้างกลม แบ่งออกเป็นสามพู จากการศึกษาการขยายพันธุ์ โดยการเพาะเมล็ด และปักชำเหง้า การกระจายพันธุ์โดยธรรมชาติ พบตามป่าเบญจพรรณแห้งแล้ง สามารถปลูกได้ทั่วไปให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ การใช้ประโยชน์ บำรุงรักษาง่าย โรคและแมลงไม่รบกวน ส่วนที่นำมาใช้คือส่วนราก และมีผลการวิจัยทางการแพทย์ นำมาใช้ประโยชน์ด้านยาสมุนไพร ที่ได้ผลนำไปรักษาผู้ป่วยที่ถูกสัตว์มีพิษกัด โดยเฉพาะงูพิษที่ทำให้เกิดพิษต่อระบบประสาท เช่น งูเห่า, งูจงอาง ได้ผลดีน่าพอใจ ได้รับการยอมรับจากกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทย การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก แต่การใช้สมุนไพรนี้ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย เนื่องจากสมุนไพรโลดทะนง เป็นพืชสมุนไพรที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ ยังไม่พบการปลูกเพื่อใช้ประโยชน์ จึงมีวัตถุดิบน้อย สมควรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนในการปลูกพืชสมุนไพรชนิดนี้ ให้แพร่หลาย ทั้งเพื่อเป็นการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช และ ยังไม่พบการปลูกในเชิงพานิช โลดทะนงที่นำมาใช้ประโยชน์และการซื้อขายส่วนใหญ่ ได้มาจากแหล่งธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาชนิดพันธุ์ไม้ ของศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนศาสตร์ชุมชนที่๑๖ ในครั้งนี้เป็นการศึกษา การนำสมุนไพรโลดทะนง มาใช้ประโยชน์ในการแก้พิษงู การถอนพิษยาเบื่อเมาพิษเห็ด เป็นการศึกษาเฉพาะถิ่น ของปราชญ์ชาวบ้านที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ วิธีการนำมาใช้ประโยชน์ด้านสมุนไพรของต้นโลดทะนง อาจจะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับปราชญ์ของท้องถิ่นนั้นๆ เมื่อผู้ที่สนใจข้อมูลในรายงานเล่มนี้ จะทำไปใช้ประโยชน์จะต้องมีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เข้าใจถึงพิษและสรรพคุณที่เป็นตัวยา ในต้นโลดทะนง เพื่อมาวิเคราะห์ให้ทำยาต่อไป ควรปลูกไว้ใกล้บ้าน เพื่อใช้ในการยามฉุกเฉินจำเป็น และเป็นการลดค่าใช้จ่ายของค่ายาในการรักษาพยาบาลต่อไป

